

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Антоанета Николова,
катедра „Философски и политически науки“
относно дисертацията на **Елица Николова**
на тема **„Социални и антропологически последици от доминацията на
визуалния образ в съвременността“**
за придобиване на образователната и научна степен **„доктор“**
по професионално направление – 2.3 Философия
Научна специалност – Социална философия

1. Данни за докторантурата, дисертацията, автореферата и публикациите

Елица Николова е редовен докторант към Философски факултет при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград. Тя е магистър по философия и психология, учител, работила е и като училищен психолог, а освен това е и фотограф. Всичките ѝ интереси и умения в теоретичен и в приложен план, намират удачен синтез в представената дисертация.

Дисертацията е с обем от 158 стандартни машинописни страници, разпределени в увод, три основни глави с множество раздели и подраздели и заключение. Използваната литература включва 104 заглавия на български, руски и английски и 9 интернет източника.

Авторефератът е с обем от 26 страници и съответства на дисертационния труд. Авторефератът адекватно представя тезите, съдържанието, основните резултати, изводите и приносните моменти.

Докторантът има 3 публикации по темата и е изпълнил минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

2. Научни приноси

Дисертационният труд на Елица Николова разработва по оригинален и творчески начин една изключително актуална тема, чиято значимост все повече се откроява, а именно социалните и антропологически последици от доминацията на визуалния образ в съвременността.

Оценявам самото поставяне на темата като оригинално и иновативно, а цялата разработка ме убеждава в задълбочения и творчески подход на авторката.

Темата е отлично осмислена и дисертацията е структурирана изключително прецизно, следвайки както логиката на преход от общото към частното, така и стремежа за доказване на ясно изложените хипотези.

Уводът представя убедително актуалността на проблематиката и много ясно откроява предмета, обекта, задачите и целите на изследването.

В първа глава в общ теоретичен план се анализира същността на визуалния образ. Представя се историята на фотографския образ, доколкото той е отправна точка на изследването, като основателно се посочва и защо изследването не се съсредоточава само върху него, а се разширява до по-обхватната идея за визуален образ, като при това основният акцент е върху масовата му употреба. Тук авторката много удачно поставя две главни линии в идеята за репрезентация, идващи от Античността и набелязва две посоки за разсъждения: „Следвайки идеята на Платон, можем ли да съзрем неговите „сенки“ като симулакруми – копия без оригинали, подобия на реалността? И следвайки Аристотел в разбирането му за мимезис, не е ли визуалният образ силен познавателен и комуникативен код дори извън рамката на изкуството?“ (Дисертация, стр. 15).

Тези насоки на разсъждение водят авторката до изследване на два важни въпроса: семиотиката на изображението и въпроса за истинността на визуалния образ. Въз основа на теориите на Фердинанд дьо Сосюр,

Чарлз Сандърс Пърс и Умберто Еко компетентно са представени разбиранията за смисъла на различните видове знаци и кодове и техните съотношения. Въпросът за истинността е разгледан въз основа на много ясно и съобразено с темата представяне на концепциите на Ролан Барт, Сюзън Зонтаг и Жан Бодрияр. Разглеждането е обединено около задачата да се обоснове първата хипотеза на дисертационния труд, а именно, че „визуалният образ предизвиква доверие и усещане за присъствие, което го прави основен и бърз катализатор на различни обществени процеси“ (Дисертация, 10). Последната част на първа глава разглежда въпроса за връзката между визуалния образ и словото – много важен ракурс във връзка с изводите, към които води изследването.

След като в първа глава съдържателно и компетентно са изследвани теоретичните основания, въз основа на направените изводи в следващите две глави се преминава към анализиране на развитието на визуалния образ през XX и XXI в.

Анализът на визуалния образ през XX в., представен във втора глава, е в контекста на значимите социални и културни явления, през които са преминали обществата през този период. В тази връзка е разгледан визуалният образ във война, същността на медиите, масовото общество и масовата култура, културната индустрия, както и характеристики на постмодерното изкуство. Много компетентно са анализирани възгледите на водещи мислители, като Зонтаг, Бодияр, Ортега-и-Гасет, Бенямин, Дебор, за да се направи обоснован извод, доказващ правилността на втората хипотеза, че „има пряка връзка между обществените процеси и явления на 20. век и развитието на визуалния образ. Тези процеси създават условия за доминацията на образите“ (Дисертация, 10).

Трета глава е пряко следствие от предишната и въз основа на откритото в нея развитие на визуалния образ през XX в., преминава към разглеждане на неговото развитие през XXI в. Задълбочено и коректно са

разгледани множество интересни подтеми като развитието и масовата употреба на визуалния образ, антропологическите последици от това, последиците в образованието, политическите последици, културата на виртуалността и пр. Множеството подтеми са много добре подредени и съчетани от общата цел – да се обоснове валидността на третата хипотеза: „през първите десетилетия на 21. век вече има сериозни и значими последици от доминацията на визуалния образ. Появата на глобалната мрежа създава нова виртуална реалност, изобилстваща от образи, които подменят истинската реалност. Тази тотална визуалност носи промени – антропологически, социокултурни, политически“ (Дисертация, 11).

Чудесно впечатление прави използването на личния опит като фотограф на авторката и представяне на данни за ситуацията в България.

Заклучението обосновано синтезира основните изводи от изследването.

В дисертационния труд са разгледани множество подтеми, всяка от тях значима и изключително актуална за съвременността. Те са представени ясно, убедително и оригинално. При това авторката не просто ги представя и анализира задълбочено, а ги разглежда в тяхната взаимовръзка, изяснява проблемността им, издига важни хипотези, набелязва възможности за развитието им. Всичко това е извършено с финес и лекота. Дисертацията е четивна в най-добрия смисъл. Езикът е едновременно ясен и задълбочен, свидетелство за отлично разбиране на проблематиката. Добро впечатление прави и позоваването на български автори, работили по сходни теми.

Напълно съм съгласна съм с приносните моменти, посочени от авторката. Особено значим факт е тяхната много добре теоретично обоснована приложимост. Идеята за извършващата се трансформация от лявомозъчна към дясномозъчна доминация, както и последиците от това за образованието, въпросът за съотношението между виртуалната и

автентичната самоличност, както и цялостното оригинално поставяне на въпроса за визуалния образ несъмнено са приноси както в теоретичен, така и в практично-приложен план.

3. Заключение

Дисертационният труд на Елица Николова представлява оригинална, творческа и приносна разработка. Той отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Съдържанието му разкрива структурирано философско мислене, умение да се открояват и изследват важни проблеми на съвременността и чрез анализиране на техните корени да се предлагат оригинални решения. Ето защо ще гласувам **положително** на Елица Николова да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление – 2.3 Философия, научна специалност – Социална философия.

15.11.2023

Подпис:

доц. д-р Антоанета Николова

REVIEW

By Assoc. Prof. Dr Antoaneta Nikolova, SWU “Neofit Rilski”, Blagoevgrad,

member of the scientific jury

regarding the PhD thesis of **Elitsa Nikolova**

**on "Social and Anthropological Consequences of the Dominance of the
Visual Image in Modernity"**

for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor"

Professional direction – 2.3 Philosophy

Scientific specialty - Social philosophy

1. Data on the doctorate, dissertation, abstract and publications

Elitsa Nikolova is a PhD student at the Faculty of Philosophy at SWU “Neophit Rilski”, Blagoevgrad. She has a master's degree in philosophy and psychology, she is a teacher, has worked as a school psychologist, and is also a photographer. All her theoretical and applied interests and skills are synthesised in the presented PhD thesis.

The PhD thesis consists of 158 standard typewritten pages, divided into an introduction, three main chapters with numerous sections and subsections, and a conclusion. The literature used includes 104 titles in Bulgarian, Russian and English and 9 Internet sources.

The abstract has a volume of 26 pages and corresponds to the research work. The abstract adequately presents the theses, content, main results, conclusions and contributing points.

The author has 3 publications on the subject and has fulfilled the minimum national requirements for the acquisition of the educational and scientific degree "doctor".

2. Scientific contributions

The research work of Elitsa Nikolova develops in an original and creative way an extremely important topic, which significance is increasingly raising, namely the social and anthropological consequences of the dominance of the visual image in modern times.

I appreciate the very outlining of the topic as very original and innovative. The whole work convincingly demonstrates the thorough and creative approach of the author.

The topic is very well thought out and the PhD thesis is structured extremely precisely, following both the logic of transition from the general to the particular, and the aspiration to prove the clearly stated hypotheses.

The introduction convincingly presents the importance of the issue and very clearly highlights the objectives, tasks and goals of the research.

In the first chapter, the essence of the visual image is analysed in general theoretical terms. The history of the photographic image is presented, insofar as it is the starting point of the study. It is very reasonably pointed out why the study does not focus only on it, but expands to the wider idea of the visual image, with the main emphasis on its mass use. Here the author very aptly puts two main lines in the idea of representation coming from Antiquity and notes two directions for reasoning: "Following the idea of Plato, can we see his "shadows" as simulacrum – a copy without originals, a likeness of reality? And following Aristotle in his understanding of mimesis, is not the visual image a powerful cognitive and communicative code even outside the framework of art?" (PhD thesis, p. 15).

These lines of reasoning lead the author to explore two important questions: the semiotics of the image and the question of the truth of the visual image. Based

on the theories of Ferdinand de Saussure, Charles Sanders Peirce and Umberto Eco, understandings of the meaning of different types of signs and codes and their relationships are competently presented. The question of truth is addressed on the basis of a very clear and relevant presentation of the concepts of Roland Barthes, Susan Sontag and Jean Baudrillard. The analysis is concentrated around the task of justifying the first hypothesis of the dissertation work, namely that "the visual image evokes trust and a sense of presence, which makes it a major and rapid catalyst of various social processes" (PhD thesis, 10). The last part of the first chapter examines the question of the relationship between the visual image and the word – a very important research question regarding the conclusions to which the work leads.

After the comprehensive and competent exploration of the theoretical foundations of the research and on the bases of the conclusions, the next two chapters proceed to analysis of the development of the visual image in the 20th and 21st centuries.

The analysis of the visual image in the 20th century, presented in the second chapter, is in the context of the significant social and cultural phenomena that societies went through during this period. In this regard, the visual image in war, the essence of the media, mass society and mass culture, the culture industry, as well as characteristics of postmodern art are examined. The views of leading thinkers, such as Sontag, Bodiard, Ortega-y-Gasset, Benjamin, Debord, have been very competently analysed and a conclusion proving the correctness of the second hypothesis that "there is a direct connection between social processes and phenomena of the 20th century and the development of the visual image. These processes create conditions for the dominance of images" is made (PhD thesis, 10).

The third chapter is a direct consequence of the previous one and, based on the development of the visual image in the 20th century highlighted in it, moves on

to consider its development in the 21st century. Numerous interesting subtopics such as the development and mass use of the visual image, its anthropological consequences, the consequences in education, the political consequences, the culture of virtuality, etc. are thoroughly and correctly examined. The many sub-themes are very well arranged and combined by the common goal – to substantiate the validity of the third hypothesis: "in the first decades of the 21st century, there are already serious and significant consequences of the dominance of the visual image. The emergence of the global network creates a new virtual reality, abundant with images that replace the real reality. This total visuality brings changes – anthropological, sociocultural, political" (PhD thesis, 11).

The use of the author's personal experience as a photographer and presentation of data about the situation in Bulgaria is a very good decision.

The conclusion reasonably synthesises the main conclusions of the study.

In the research are considered numerous sub-topics, each of which significant and extremely relevant for the contemporary situation. They are presented clearly, convincingly and originally. At the same time, the author not only presents and analyses them in depth, but examines them in their interrelationship, clarifying their problematic nature, raising important hypotheses, identifying opportunities for their development. All this work is done with finesse and creativity. The PhD thesis is readable in the best sense. The language is both clear and thorough, a testament to an excellent understanding of the issues. The reference to Bulgarian authors who worked on similar topics also makes a very good impression.

I completely agree with the contributing points indicated by the author. A particularly significant fact is their theoretically grounded applicability. The idea of making a transformation from left-brained to right-brained dominance, as well as pointing out the consequences of this for education, the question of the

relationship between virtual and authentic identity, as well as the overall original framing of the question of the visual image are undoubtedly contributions in both theoretical and practical terms.

3. Conclusion

The presented PhD thesis is an original, creative and contributing work. It meets the requirements of the Law on the Development of the Academic Staff in the Republic of Bulgaria. Its content reveals a structured philosophical thinking, ability to identify and investigate important problems of our time and, by analysing their roots, to propose original solutions. Therefore, I will vote YES to award Elitsa Nikolova a scientific and educational degree "Doctor" in professional direction – 2.3. Philosophy, scientific specialty – Social Philosophy.

15.11.2023

Assoc. Dr. Antoaneta Nikolova